

Олена Олександрівна МЕЛІХ

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри туристичного бізнесу та рекреації, Одеська національна академія харчових технологій

ORCID ID: 0000-0003-4650-6130

E-mail: olenamelikh@gmail.com

Валерій Вікторович НЕМЧЕНКО

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Української Екологічної Академії наук, академік Української Академії Економічної Кібернетики, завідувач кафедри обліку та аудиту, Одеська національна академія харчових технологій

ORCID ID: 0000-0002-2984-3357

E-mail: bossvalera29@gmail.com

Андрій Ігоревич ХВОСТИКОВ

доктор філософії (PhD) з економіки кафедри митної справи та оподаткування, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ORCID ID: 0000-0003-1177-9761

E-mail: andrewhvastikov@gmail.com

СУЧАСНА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Меліх, О. О. Сучасна парадигма розвитку світової економіки в контексті обґрунтування методології дослідження міжнародних торговельно-економічних відносин / Олена Олександрівна Меліх, Валерій Вікторович Немченко, Андрій Ігоревич Хвостіков // Український журнал прикладної економіки. – 2021. – Том 6. – № 1. – С. 210 – 216. – ISSN 2415 – 8453.

Анотація

Метою статті є обґрунтування методології дослідження міжнародних торговельно-економічних відносин на основі ідентифікації тенденцій формування сучасної парадигми розвитку світової економіки. Розглянуто основні тенденції формування і розвитку сучасної парадигми функціонування світової економіки, імплементація яких до практичних аспектів протікання соціально-економічних процесів має суттєвий вплив на прикладні аспекти взаємодії національних господарств в сфері торговельно-економічних відносин. Серед них: регіоналізація, поглиблення спеціалізації між країнами щодо виробництва ключових продуктів, зростання сектору послуг, посилення ролі транснаціональних корпорацій, зростання ваги інституцій наднаціонального регулювання, підвищення впливу соціальних та екологічних детермінант, загострення проблем соціальної нерівності, зміна структури лідерів світового виробництва. Розкрито принципову спрямованість процесу розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин, що проявляється у русі від економічних контактів, до взаємодії, а потім до економічного співробітництва і міжнародної економічної інтеграції. Перехід від абстрактного до конкретного в дослідженнях становлення сучасної конфігурації торговельно-економічних відносин здійснено на прикладі Європейського Союзу. Виділено етапи розвитку торговельно-економічних відносин в Європі: етап зародження і розвитку масштабної зовнішньої торгівлі (перша половина XIII–XIX ст.); промислова революція (друга половина XIX ст. – початок Першої світової війни 1914 р.); період світових війн (1914–1945 рр.); сучасний етап (1950 – наш час). Доведено, що розвиток торговельно-економічних відносин у сучасному глобалізаційному просторі передбачає подальшу конвергенцію ринкової економіки та регуляторного впливу з боку національних і наднаціональних інституцій,

посилення конкурентних позицій окремих країн на світовому ринку та подальшу диверсифікацію рівнів їх розвитку. Зроблено висновок про зміст методологічного наповнення дослідження розвитку торговельно-економічних відносин, який включає розгляд їх крізь призму інституцій, ринків і безпосереднього міждержавного партнерства.

Ключові слова: методологія дослідження, парадигма, світова економіка, міжнародні торговельно-економічні відносини, регіоналізація, регіональні економічні об'єднання.

Olena Oleksandrivna MELIKH

Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Tourism Business and Recreation,
Odesa National Academy of Food Technologies,

Valerii NEMCHENKO

Doctor of Economics, Professor, Corresponding Member of the Ukrainian Ecological Academy
of Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Economic Cybernetics,
the Head of Accounting and Auditing Chair of Odesa National Academy of Food Technologies

Andrii KHVOSTIKOV

PhD in Economics of the Department of Customs and Taxation,
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

**MODERN PARADIGM OF WORLD ECONOMY DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF
SUBSTANTIATION OF METHODOLOGY OF RESEARCH OF INTERNATIONAL TRADE AND
ECONOMIC**

Abstract

The purpose of the article is to substantiate the methodology of research of international trade and economic relations on the basis of identification of tendencies of formation of a modern paradigm of development of world economy. The main trends in the formation and development of the modern paradigm of the world economy are considered, the implementation of which to the practical aspects of socio-economic processes has a significant impact on applied aspects of the interaction of national economies in trade and economic relations. There are among them: regionalization, deepening specialization between countries in the production of key products, growth of the services sector, strengthening the role of transnational corporations, increasing the importance of supranational regulatory institutions, increasing the impact of social and environmental determinants, exacerbating social inequality, changing the structure of world leaders. The fundamental orientation of the process of international trade development and economic relations is revealed, which is manifested in the movement from economic contacts to interaction, and then to economic cooperation and international economic integration. The transition from the abstract to the concrete in the study of the formation of the modern configuration of trade and economic relations is carried out on the example of the European Union. The stages of development of trade and economic relations in Europe are distinguished: the stage of origin and development of large-scale foreign trade (first half of the XIII-XIX centuries); industrial revolution (second half of the XIX century - the beginning of the First World War 1914 p.); the period of world wars (1914–1945); modern stage (1950 - our time). It is proved that the development of trade and economic relations in the modern globalization space involves further convergence of market economy and regulatory influence by national and supranational institutions, strengthening the competitive position of individual countries in the world market and further diversification of their development. The conclusion is made about the scope of the methodological content of the study of the trade and economic relations development, which includes their consideration through the prism of institutions, markets and direct interstate partnership.

Keywords: research methodology, paradigm, world economy, international trade and economic relations, regionalization, regional economic associations.

JEL classification: F13; Q17

Вступ

Стрімке нарощення темпів динаміки світової торгівлі з середини ХХ століття визначило один із найголовніших трендів розвитку глобальної економіки – високий ступінь зацікавленості країн у зовнішньоекономічній діяльності. Нарощення обсягів зовнішньоекономічної діяльності окремих країн сформувало їх експортоорієнтований тип економіки, властивий розвинутим країнам західної Європи та північної Америки. Поряд із цим посилюються позиції інших країн світу, таких як Китай, «4 азійські тигри», Індія тощо.

В сучасних умовах відкритої економіки, де тенденції глобалізації та інтеграції набувають все більшого розмаху, все більше країн активно займаються зовнішньою торговельно-економічною діяльністю, що відображається у стабільному зростанні обсягу експортно-імпоротної діяльності, збільшенні обсягу та географічній диверсифікації трудової міграції, активній експансії капіталу з розвинутих країн в країни, які розвиваються.

Трансформація і переформатування умов розвитку світової економіки в цілому і міжнародних торговельно-економічних відносин, зокрема, вимагає розробки методологічного та методичного забезпечення становлення сучасної парадигми функціонування міжнародної економіки з метою ідентифікації потенційних вигравів і небезпек її реалізації як на міжнаціональному, так і на національному рівнях.

Питання дослідження змісту й сутності міжнародних торговельно-економічних відносин розглянуті в працях таких авторів як: Голіков А., Довгаль О. [1], Козакова Н. [2], Гордєєва Т., Лук'яненко Д., Поручник А., Антонюк Л. [3], Горянська Т. [4], Єрмян О. [5], Михайлишин Л. [6], Паньков В. [7], Пугачевська К. [8] тощо.

Не зважаючи на наявні наукові здобутки, питання методологічного забезпечення аналізу міжнародних торговельно-економічних відносин вимагають подальшого вдосконалення, що і обумовило вибір теми наукового пошуку.

Мета статті

Мета статті – обґрунтування методології дослідження міжнародних торговельно-економічних відносин на основі ідентифікації тенденцій формування сучасної парадигми розвитку світової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження

В науковій літературі активно висловлюється думка про те, що майбутній розвиток торговельно-економічних відносин буде відбуватися через посилення ролі регіональних інтеграційних угруповань, які пригальмують глобалізаційні процеси та розширяють значення регіональних зв'язків. На зовнішній торгівлі це відіб'ється появою нових можливостей використання торговельних бар'єрів та методів регулювання торговельних потоків.

В результаті проведеного аналізу варто запропонувати основні положення розвитку світової економіки в сучасному просторі та сучасні риси розвитку торговельно-економічних відносин відповідно цим положенням.

Перше за все, це формування регіональних об'єднань.

Регіоналізм передбачає упорядковану, багатосторонню і контрольовану державами взаємозалежність в середині регіонального простору, що виражається в різноманітних конкретних регіональних проектах і відповідних їм інституціях.

Загальні тенденції глобалізації та інтеграції призвели до об'єднання держав, рівень розвитку економік яких є близьким. З іншого боку, останнє приєднання країн до Європейського союзу відбулося переважно не через економічні чинники, а з огляду на геополітичні. Завдяки відміні тарифного й нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності всередині даного об'єднання і фактичного створення єдиного ринку обсяг експорту ЄС займає одне із перших місць в загальній структурі світової торгівлі. Відповідно, ці країни реалізують політику колективного протекціонізму по відношенню до інших країн світу. Крім Європейського союзу можна виокремити Євразійський

економічний союз, (форма інтеграції – економічний союз), Асоціацію держав південно-східної Азії, Асоціацію регіонального співробітництва південної Азії, Північноамериканську зону вільної торгівлі (форма інтеграції – зона вільної торгівлі), Спільний ринок країн південного конуса або Південноамериканський спільний ринок, Раду співробітництва арабських держав Перської затоки, (форма інтеграції – митний союз) тощо. За торгово-економічним потенціалом беззаперечним лідером залишається Європейський союз.

Еволюція розвитку торговельно-економічних відносин Європейського Союзу найкращим чином віддзеркалює загальні тенденції регіональної інтеграції. Розглянемо її детальніше.

Етапи розвитку торговельно-економічних відносин в Європі:

1. Етап зародження і розвитку масштабної зовнішньої торгівлі (перша половина XIII–XIX ст.). В цей період в структурі суспільного виробництва на перший план виходить торгівля. Темпи зростання світового товарообігу перевищують зростання промислового виробництва. В економічній політиці спостерігається домінування політики протекціонізму. Лідером в економічній сфері в цей період є Велика Британія, яка забезпечила собі значні конкурентні переваги у порівнянні з іншими Європейськими країнами. Великобританія була зацікавлена у полегшенні процесу надходження товарів, вироблених в цій країні, на зовнішні ринки. Це зумовило її активну позицію у формуванні і впровадженні принципів фритредерства.

2. Промислова революція (друга половина XIX ст. – початок Першої світової війни 1914 р.). Великі наукові відкриття, що суттєво збільшили продуктивність праці, створення колоніальної системи, економічне зростання в США та Японії змушують старі імперії (Францію та Велику Британію) змінювати формат зовнішньо – торговельних відносин. Розширення торговельних зв'язків та поява потужних конкурентів змушують лідерів економічного розвитку Європейського регіону використовувати політику захисту власних підприємств. Так з'являється феномен «Наступального протекціонізму».

3. Період світових війн (1914–1945 роки). Перша та Друга світові війни призводять до руйнування європейської економіки: занепадають монархічні імперії, переформатуються торговельні зв'язки, руйнується існуюча валютна система. Усе це змушує країни підвищувати рівень протекціоністських заходів.

4. Сучасний етап (1950 – наш час). Відбувається зміщення центру ваги у міжнародній торгівлі – базовим суб'єктом стає окреме підприємство. Це зумовлено появою перших ТНК, які розглядають у якості ринку глобальний ринок. Лібералізація зовнішньої торгівлі – це відповідь на зміни умов господарювання. В середині XX ст. розгортаються два принципово нові процеси: регіоналізація та глобалізація. Як наслідок виникає перша світова система регулювання світової торгівлі, заснована на базі ООН – ГАТТ/ВТО. ВТО як міжнародна організація створена на основі Генеральної угоди по тарифам і торгівлі (ГАТТ) в 1995 році з метою лібералізації світової торгівлі і регулювання торговельно-політичних відносин її членів.

Визначальною рисою міжнародних торговельно-економічних відносин є подальше поглиблення спеціалізації між країнами щодо виробництва ключових продуктів. Протягом 20-го століття у світі сформувались беззаперечні лідери, які завдяки ресурсному потенціалу та/або ефективному управлінню та розвитку НІОКР сформували стійкі конкурентні переваги, що дозволяє їм утримувати та посилювати власні позиції на світових ринках.

Вирішальний вплив належить саме накопиченому інтелектуальному і людському капіталу, що поряд із належним фінансуванням НІОКР, дозволяє забезпечувати постійне підвищення якості продукції, зниження її собівартості та підвищення продуктивності праці. Існуючий розрив між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, в даному аспекті дозволяє стверджувати, що існуюча конкурентна структура у

виробництві наукоємної продукції в найближчий час не зміниться. Саме виробництво цієї продукції забезпечує отримання найбільшого економічного ефекту для країни у світовій торгівлі. Таким чином, розвиток торговельно-економічних відносин передбачає подальше закріплення на світових ринках конкурентних позицій окремих країн у виробництві окремих продуктів.

Наступною рисою розвитку світової економіки є зростання сектору послуг, що відчутно відбилося на структурі світової торгівлі. Варто прогнозувати подальше збільшення обсягу даного сектору в торговельно-економічних відносинах між країнами.

Розвиток інформаційних і комунікаційних технологій у світовому просторі обумовив виникнення такого явища, як віртуалізація глобальної економіки. Її особливості полягають у виникненні та поширенні віртуальної валюти (біткоїни, форки), стрімкому збільшенні обсягу торговельних операцій в Інтернеті, включаючи соціальні мережі, та динамізації фіктивних спекулятивних фінансових потоків [9]. Це вплинуло на всі процеси суспільного виробництва, обумовивши виникнення дистанційної трудової діяльності та широке залучення до торгівлі різних суб'єктів. Нарощення спекулятивних операцій виступило одним із ключових чинників виникнення світової фінансової кризи 2008 р. Обсяг сукупних світових фінансових деривативів, за оцінками експертів, в 10 разів перевищує обсяг світового ВВП. Це породжує подальше збільшення розриву між фінансовим та реальним сектором. В рамках торговельно-економічних відносин це посилює тенденції зростання обсягу спекулятивних операцій у біржовій торгівлі, що сильно впливає на ціноутворення й послаблює конкурентні позиції безпосередніх товаровиробників.

Вагомим гравцем на світовому ринку останнім часом виступають транснаціональні корпорації, в рамках діяльності яких ключовою політикою торговельно-економічних відносин є посилення лібералізації торгівлі. Фактично їх варто визнати «форвардами» глобалізації та інтеграції завдяки розміщенню виробництва та структурних підрозділів у різних країнах, внутрішня торгівля між якими за трансфертними цінами виступає альтернативою ринковому ціноутворенню. Значна частка світової торгівлі зосереджена саме всередині структури ТНК. Вагома роль ТНК у світовому виробництві створює передумови для їх впливу на регуляторну діяльність окремих країн, що дозволяє розглядати їх як важливий інституційний чинник розвитку торговельно-економічних відносин.

Високий рівень турбулентності зовнішнього середовища та варіативність внутрішніх політик держав щодо торговельно-економічних відносин призвели до виникнення та укріплення наднаціонального регулювання, яке здійснюється множиною інституцій міждержавного та глобалізаційного рівнів. Ключова роль функціонування цих інституцій у світовій економіці проявляється у подальшій лібералізації торгівлі та зниженні рівня нестабільності торговельно-економічних відносин. З іншого боку, криза 2008 року довела їх недостатню спроможність відносно недопущення процесів стагнації. В умовах кризи більш ефективним виявилось національне регулювання в межах окремих держав. Відповідно, для підвищення ефективності світових торговельно-економічних відносин в забезпеченні їх розвитку важливим є подальша синхронізація функціонування державних і наддержавних інституцій регулювання світової торгівлі.

Поряд з економічними аспектами світової економіки важливу роль відіграють соціальні та екологічні детермінанти. Планетарні масштаби кліматичних змін та забруднення довкілля є загальнолюдськими проблемами, нагальність вирішення яких пов'язана безпосередньо із можливістю подальшого існування та розвитку цивілізації. Екстерналією розвитку торговельно-економічних відносин є повсюдне використання пакування для товарів народного споживання та продуктів харчування, що продукує катастрофічні обсяги сміття по всьому світу, переробка та утилізація якого є однією із найголовніших проблем сьогодення. Виникнення та розвиток виробництва екологічно чистих і безпечних матеріалів для пакування, поступові нарощення обсягу виробництва

електрокарів, відмова від вугільних електростанцій і їх заміна альтернативними джерелами та багато інших тенденцій відповідального до довкілля виробництва впливають на розвиток торговельно-економічних відносин в контексті підвищення рівня їх відповідальності. Одним із прикладів такого підходу є розвиток органічного землеробства, що передбачає не тільки виробництво екологічно чистих продуктів але і відповідальне ставлення до природних ресурсів. Інституційне забезпечення даного процесу, яке передбачає сертифікацію земель у відповідності до вимог органічного землеробства, виступає яскравим прикладом регулювання даного процесу на світовому рівні. Розвиток подібних виробництв сприятиме подальшому поширенню цього сегменту у світовій торгівлі, обумовлюючи необхідність екологічної відповідальності у торговельно-економічних відносинах.

Поряд із екологічними проблемами за останній період значно загострилися проблеми соціальної нерівності. Її природа обумовлено економічними чинниками рівня розвитку економік окремих держав, так і несумлінним поведінням окремих суб'єктів (бюрократія, корупція, здирицтво тощо). Чотири сотні найбагатших людей планети мають більше ресурсів ніж 1 млрд. бідняків. Близько третини населення планети живуть вдень менше ніж на 2\$ – тобто за порогом бідності. Найгіршою тенденцією є подальша диференціація доходів і концентрація капіталів серед найбагатших верств населення планети. Подібно диференціація має місце і між окремими країнами, що створило структуру світового виробництва із виокремленням «метрополій» і «периферії». Ця тенденція вплинула і на торговельно-економічні відносини, укріпивши позицію експортерів сировини і продукції із високою часткою доданої вартості. Подальший розвиток торговельно-економічних відносин сприятиме поглибленню подібного розгалуження.

Останньою тенденцією у міжнародній економіці варто визнати зміну її архітекτονіки. В середині 20-го століття беззаперечними лідерами у виробництві та у світовій торгівлі були США, Японія і країни західної Європи. В подальшому на світовій арені з'явилися такі потужні економіки як Китай, Сінгапур, Тайвань, Північна Корея, Гонконг. Після входження Китаю у ВТО замість збільшення зовнішніх ринків для Європейського союзу та США на світовій арені з'явився потужний експортер, який завдяки виваженій зовнішньоекономічній політиці посилив свої позиції у світовій торгівлі, значно «посунувши» зазначених гегемонів. Зараз економіка Китаю вважається однією із найпотужніших і найбільш динамічно зростаючих. Крім того поступово підвищується роль Індії у світовій економіці, яка хоч і поступається Китаю темпами економічного зростання, характеризується великим внутрішнім ринком і розвитком окремих виробництв. Це дозволяє стверджувати, що за останні декілька десятиліть структура лідерів світового виробництва змінилася, що відчутно вплинуло на торговельно-економічні відносини й світову торгівлю в цілому. Відповідно напрямком розвитку торговельно-економічних відносин в рамках оновленої архітекτονіки варто вважати посилення торгових позицій зазначених країн та їх вплив на ключові тренди світової торгівлі.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Процес розвитку торговельно-економічних відносин на міждержавному рівні варто розглядати як поступовий рух від економічних контактів, до взаємодії, а потім до економічного співробітництва. Вищим рівнем є міжнародна економічна інтеграція. Приклад процесу розвитку надано відносно Європейського Союзу, основу та старт виникнення якого становило, як відомо, саме створення вільної зони торгівлі. Узагальнивши найважливіші тренди розвитку світової економіки, було запропоновано сучасні риси розвитку торговельно-економічних відносин в рамках зазначених трендів. Таким чином, розвиток торговельно-економічних відносин у сучасному глобалізаційному просторі передбачає подальшу конвергенцію ринкової економіки та регуляторного впливу з боку національних і наднаціональних інституцій, посилення

конкурентних позицій окремих країн на світовому ринку та подальшу диверсифікацію рівнів їх розвитку. В рамках дослідження розвитку торговельно-економічних відносин варто розглядати їх крізь призму інституцій, ринків і безпосереднього міждержавного партнерства.

Список літератури

1. Голіков А. П., Довгаль О. А. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації: колективна монографія / кол. авт.; за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 316 с.
2. Глобалізація та регіоналізація як вектори розвитку міжнародних економічних відносин: колективна монографія / кол. авт.; за ред. О. А. Довгаль, Н. А. Казакової. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. 540 с. URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/14766>.
3. Гордеева Т., Лук'яненко Д., Поручник А., Антонюк Л. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: монографія : в 2 т. Київ, 2006. С. 275.
4. Горянська Т. В. Сучасні тенденції розвитку міжнародних торговельно-економічних відносин. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 1(23). С. 51-58.
5. Єремян О. М. Теоретичні аспекти формування експортного потенціалу у системі зовнішньоекономічної діяльності промислового підприємства. *Кримський економічний вісник*. 2013. №2(03). С. 161-163.
6. Михайлишин Л. І. Транснаціоналізація світової економіки: інноваційний аспект: монографія. Вінниця: ДонНУ, 2016. 314 с.
7. Паньков В. Глобалізація економіки: qualis et quo vadis. *МЭиМО*. 2011. № 1. С. 16-24.
8. Пугачевська К. Сучасні тенденції лібералізації зовнішньої торгівлі. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. №3. С. 70-77.
9. Рябець Н. М., Тимків І. В. Віртуалізація глобальної економічної системи: кількісно-якісний вимір в сучасних умовах інтенсифікації глобалізаційних процесів. *Ефективна економіка*. 2017. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5890>

References

1. Holikov, A. P., Dovhal, O. A. (2015). *Transformatsiia mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn v epokhu hlobalizatsii*. [Transformation of international economic relations is in the epoch of globalization]. In Holikova, A. P., Dovhal, O. A. KhNU imeni V. N. Karazina. Kharkiv. Ukraine.
2. *Hlobalizatsiia ta rehionalizatsiia yak vektory rozvytku mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn* (2018). [Globalization and revivifying as vectors of development of international economic relations]. In Dovhal, O. A., Kazakovoi, N. A. (ed.). KhNU imeni V. N. Karazina. Kharkiv. Ukraine. Available at: <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/14766>.
3. Hordieieva, T., Lukianenko, D., Poruchnyk, A., Antoniuk, L. (2006). *Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu v umovakh hlobalizatsii ekonomichnoho rozvytku*. [A management an international competitiveness is in the conditions of globalization of economic development]. Kyiv, Ukraine.
4. Horianska, T. V. (2011). «Suchasni tendentsii rozvytku mizhnarodnykh torhovelno-ekonomichnykh vidnosyn». *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*. no 1(23), pp. 51-58.
5. Ieremian, O. M. (2013). «Teoretychni aspekty formuvannia eksportnoho potentsialu u systemi zovnishnoekonomichnoi diialnosti promyslovoho pidpriemstva». *Krymskyi ekonomichnyi visnyk*. no 2(03), pp. 161-163.
6. Mykhailyshyn, L. I. (2016). *Transnatsionalizatsiia svitovoi ekonomiky: innovatsiinyi aspekt*. [Transnationalization of the world economy: an innovative aspect]. DonNU. Vinnytsia. Ukraine.
7. Pankov, V. (2011). «Hlobalyzatsiia ekonomiky: qualis et quo vadis». *MEiMO*. no 1, pp. 16-24.
8. Puhachevska, K. (2013). «Suchasni tendentsii liberalizatsii zovnishnoi torhivli». *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*. no 3, pp. 70-77.
9. Riabets, N. M., Tymkiv, I. V. (2017). *Virtualizatsiia hlobalnoi ekonomichnoi systemy: kilkisno-yakisnyi vymir v suchasnykh umovakh intensyfikatsii hlobalizatsiinykh protsesiv*. [Virtualization of the global economic system: in-quality measuring in the modern terms of intensification of processes of globalization]. *Efektivna ekonomika*. [Effective economy]. no 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5890>

Стаття надійшла до редакції 18.01.2021 р.